

11949

291.99

Z-26

17
✓

№ 340. x. 96 J.

101.

Ս. ՀԱՅԿՈՒՆԻ.

N 169 ⁶ m.

ՀՈՒԹՈՒԹԻԿ

ԵՒ

ՍԱՄԵԼ ՀՈՎԻԿ.

Բերական լեռներուն վերայ հայ հովին ու
հովուուն.

(Արտատպած • Արարատ • ամսագրից :

1895

ի ՏՊՐԱՆԻ Ս. ԿԱԹՈՒԼԻԿԷ ԷԶՄԻԱԾՆԻ.

891.99

2-25

Ս. ՀԱՅԿՈՒՆԻ.

№ 340 Կ. Պ. Ժ.

ՀՈՒԹՈՒԹԻԿ

ԵՒ

ՍԱՄԵԼ ՀՈՎԻԿ.

1010
40757

(Արտատպած. «Արարատ» ամսագրից):

1895

Ի ՏՊՐԱՆԻ Ս. ԿԱԹՈՒՂԻԿԷ ԷԶՄԵՆՃՆԻ.

5003

ՀՐԱՄԱՆԱԽ

Տ. Տ. ՄԿՐՏԶԻ Ա.

ՎԵՀԱՓԱՌ ԵՒ ՍՐԲԱԶՆԱԳՈՅՆ ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍԻ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ՅԱՌԱՋԱՅԱՆ.

Հովութիկը պատմած է Չարսանձագ
գաւառից Իսմայիլ զիւղացի Մինասը քաղաքը,
որ վերիվերոյ գրի առած եմ: Այս գրութե-
քը այլ քաղմաթիւ գրութեոցս հետ երեք տա-
րի չքատարակչական ընկերութեան մօտ ա-
նուշադիր մնալով հազիւ հազ ձեռք ձգած եմ:

Ի սրտէ շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ
առ Մեծապատիւ Պարոն Ե. Բարսեղեան,
որ սոյն գրութիւն կարեւորութիւնը ճանաչե-
լով յանձնեց ի տպագրութիւն Արարատի մէջ,
իւր յառաջաքանով հանդերձ ուստի արտա-
տպելով կը յանձնեմ հայ հասարակութեան:

ԺՈՂՈՎՐԳԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:

Սանոնաւոր զարգացումն ունեցող գրականութիւնները սնունդ են ստանում ժողովրդական գրականութիւնէից: Մեր այսօրուան նոր գրականութիւնը դեռ չէ սկսել իւր կանոնաւոր զարգացման ընթացքը: Նա էլ մեր չին գրականութեան պէս մի մուրացածոյ և հետեւող գրականութիւն է և ոչ ինքնուրոյն: Սրա պատճառն է անշուշտ մեր ժողովրդական գրականութեան աչքաթող արուած լինելը: Մինչդեռ աշխարհարար գրականութիւնը հարիւրամեայ կամ աւելի մի շրջան է բոլորել արդէն, քառորդ դար չէ լրացրել դեռ այնօրուանից, երբ սկսել ենք ծանօթանալ մեր հարուստ ժողովրդական գրականութեան:

Այս անփութութեան փնտնելն արդէն կրում ենք, այսօր ամուլ է մեր նոր գրականութիւնը, հետեւող լինելու ոյժ չունենալով և մայրենի աղբիւրից ջուր առնել կարող չը լի-

նելով, ցամաքել է մեր զուտ գրականութիւնը:

Միայն այսքան չէ մեր փնտր, այլ աւելի մեծ է. չը ճանաչելով մեր ժողովրդական գրականութիւնը, չենք ճանաչում և մեր ժողովուրդը ու չենք կարողանում օտարներին ճիշդ ճանաչեցնել: Մինչ հայն այսօր զուտ երկրագործ ժողովուրդ է, ամէնքը գոչում են, որ նա վաշխառու է, ո՞վ դիտէ հայի գութանի երգերը, ո՞վ դիտէ հայ հովուի կեանքը:

Հայ հովուական կեանքի մի դեղեցիկ նկարագիրն է «Հովութիկն ու Սամէլ հովիկն», որ տպագրում ենք ահա «Արարա»ի այս համարում: Ի՞նչ պարզ և դեղեցիկ հովուերգութիւն: Ի՞նչպէս դեղեցիկ և ժողովրդական է հովուի, հայ լեռնական հովուի կեանքը:

Ինկիտիլի հրաշալիքը, լեռնային տեսարանի բուսական աշխարհի և երգի ու սրնգի ձայների հրապոյրն ինչքա՞ն հոմերական պարզութեամբ է նկարագրուած: Հապա ի՞նչ ասենք սիրոյ տոչորման նկարագրի մասին, սէ-

ընն, այդ երկնային կրակի կայծը, որ վառ-
ուում է մարդուս սրտում, ի՛նչքան վեհ, ի՛նչ-
քան բուռն և ի՛նչպէս յաղթահարիչ է:
Հուծութիկի սիրոյ տագնապը, նրա յաղ-
թած արգելքների մեծութիւնը համոզում է
մեզ, թէ ի՛նչքան գնահատում է հայը այդ
երկնային պարգևը: Թող կարգան այս պարզ
վէպիկն այն մարդիկ, որ հայի մէջ միայն նիւ-
թականի սէրն են գտնում:

Այս գեղեցիկ ժողովրդական վէպիկը
պատմել է Խարբերդի կողմից Խամայէլ զիւղից
գաղթած Մինաս բաբարը:

Այս ամառ երբ հետաքրքրութեամբ ու-
սումքս սիրում էի պ. Ս. Հայկունու զրակա-
նական ժողովածուն, իսկոյն աչքիս ընկաւ այս
վէպիկն իւր նորաձեւութեամբ: Այդ մասին մի
հարեանցի տեղեկութիւն տուի «Արձագանք»
թերթին: «Արձագանքի» այդ յօդուածը շար-
ժել է մի հայ զրասէրի հետաքրքրութիւն և նա
նպաստ էր ուղարկել թէ պ. Հայկունի շա

րադրութիւնների տպագրութեան և թէ Մի-
նաս բաբարի համար: Երբ այդ առատաձեռն
հայի նուէրը տալու համար ութսունամեայ
Մինաս բաբարին կանչեցի, պէտք էր տես-
նել նրա զարմանքը: Խեղճ հայ, նա վարժ-
ուել էր արդէն, որ արհամարհանքով վերա-
բերուեն դէպի Հայ քառը, Հայի լեզուն, երգը.
— Այժմ ամէնքը թուրքերէն խաղ կը կանչեն,
հայի բառ չեն ուզէր, իմ աղայութեանս ժա-
մանակ ուրիշ էր, հայերէն կը պատմէին, հա-
յերէն կերգէին... երբ ես հայերէն կը պատ-
մէի չէին լսեր, շատ բան մոռցեր եմ այժմ...
Հառաչաձայն ընդհատմամբ դանդատուում էր
Մինաս բաբար: Օգուտ քաղելով առթից
պատմել տուի կրկին «Հուծութիկ»ը և մի քա-
նի նորութիւններ լսելուց յետոյ, խնդրեցի
պ. Հայկունուն կրկին զրի տունել, որ և կա-
տարելով այդ խնդիրն, ահա տպագրում է այն
ձևով, ինչ ձևով լսել է Մինաս բաբարից: Սար-

դացողները կր'նկատեն անշուշտ թերի մասե-
րը, բայց դարձեալ ընդհանուր առմամբ սա-
մի ամբողջութիւն է, որ յանձնարարում ենք
հայ զրադէտներին, թերեւս կարելի լինի մի
աւելի լաւ վարիանստ գտնել:

Այդիս լեզուն ևս աղաւաղ է, որովհե-
տե պատմօղն երկար օտարութեան մէջ մը-
նալով՝ խառնել է իւր լեզուն:

Այսպիսի վէպիկների լեզուն թէպէտ և
տաղաչափական է լինում սովորաբար, ինչպէս
օրինակ բոլոր քրդական վէպերի լեզուն է.
բայց մեր պատմօղն հաղիւ միայն տեղ տեղ
ճիշդ լեզուն և չափը պահած լինի, պ. Հայ-
կունին կարճ տողերով է զրի առել, հետեւե-
լով պատմօղի ընդհատումներին:

Ծ. Բ.

Հ Ո Ւ Թ Ո Ւ Թ Ի Կ

Ե Ի

Ս Ա Մ Է Լ Հ Ո Վ Ի Կ.

Ա.

Մալաթիա ծերունի մարդ մը կըլլի,
էաս մարդը շատ աղքատ, տուշկուն կըլլի,
Իրեք հատ աղջիկ կունենայ,
Մէ հատ էալ թօփալ օխշար (այծ) կունենայ,
Աղքատը կերթըր փէատ կը բերէր,
Քաղաք տանէր կը ծախէր,
Հաց կը դնէր, տուն կը տանէր,
Աղջկներուն կուտեցնէր,
—Որդի, ըսըց մէկ օր,
Դուք իրեք հատ աղջիկ իք,
Մէկ թօփալ օխշար ունիք,
Էլէրին (այլոց) սիւրիւն լեռու կարծուի,
Չեր էաս թօփալ օխշարը ախոռէն չէլլր,
Էրկու մեծ աղջիկնը պապերնուն ըսին,

— Բաբար, մենք դէրտ չունինք,
 Բու թօփալ օչխարը տի տանինք, արծինք,
 Մենք ալ ըսինք թէ՝
 Զըհար բաբարը մեղի ճիզմէ բան տի բերէ,
 Մարդը մէկ օր էալ օրթանճա աղջկան ըսըց.
 Էան էալ էան լմանը ըսըց.
 Մէկալ օրը չարէն կը յրաւ՝
 Պղտիկ աղջկան ըսաւ,
 — Աղջիկս, քիզի բան տի ըսիմ:
 — Ըսէ, բաբար (հայր),
 — Որդի, տի ըսիմ,
 Բըրւըտոցդ պէս ալիքս անրդես վախիմ:
 — Զէ, բաբար, ես պղտիկ իմ,
 Բըրւըտոցս պէս չիմ,
 Ինչ օր ըսիս, քիզի մտիկ կինիմ,
 Ըսիս ջուրը ընկեր, կէրթըմ կը յնիմ:
 — Որդի, օր թէ քըրւըտոցդ պէս չիս,
 Օր իմ խօսքին մտիկ կինիս,
 Թօփալ օխչարը կը տանիս կարծիս,
 — Բաբար, կէրթըս ինծի մէ ջուկս չարոխ
 կառնիս,
 Բօլօզ մի, կաղնի լաւ դէյնէկ մի կը բերիս,
 Վրու մի լաւ քեչէ կը գտնես.

Մի շատ լաւ խաւալ (սրինգ) կառնես,
 Բաբարը էլաւ գնըց,
 Զարոխը, քոլօղը, դէյնէկը բերըց,
 Բեչէն էալ գտաւ, առաւ բերաւ:
 Աղջիկ չարոխը հագաւ,
 Բօլողը գլոխը զարկաւ,
 Բեչէն էալ վրան առաւ.
 Դէյնէկն էալ ձեռքը առաւ,
 Բաբարն էալ օխչարը հանեց,
 Աղջկան առջին խառնեց,
 — Տէ, աղջիկս, ըսըց, գնա՛,
 Օխչարը լաւ արծա:
 Զիմ տանիր, բաբար, ըսըց աղջիկը,
 — Ինչո՞ւ չես տանիր,
 Զէ, խոստացար տանիս,
 Ես քիզի չըսի «ալիքս տի անրդես»:
 — Բեզի՛ ըսի «խաւալ մի բեր»:
 Պապը օլրտաւ (պտտեց). խաւալ մի գտաւ,
 Առաւ բերաւ, աղջկանը տուաւ:
 Աղջիկ ջանթան լեցոց աղը.
 Կռնակը կապեց հացը.
 Խաւալը առաւ, ճամփայ ընկաւ,
 Պղտիկ զաղար մի ունէր, անուներ Սրճան էր.

Լեզուն կը հասկընար, առաւ հետը,
 Ըսրց—բաբար, մնըս բարի,
 —Աստուած բանդ յաջողէ, էրթըս բարի,
 Աղջիկը մի սահաթուան տեղ տարաւ,
 Օխչարը փախաւ էկաւ,
 Իրեք անգամ տարաւ,
 Իրեք անգամ էալ փախաւ էկաւ,
 Աղջիկը աճըղաւ,
 —Գլխուս բէալա փէյտայեցի, ըսաւ,
 Յետի սողը գընըց, մեշի ծառը կապեց.
 —Աղը օ բերի, ի՞նչ բանի համար է, ըսըց.
 Խաւալը ջուրը թաթխեց, աղը վրան ցանեց,
 Օխչարին բերանը տուեց,
 Օխչարը աղը կըլղէր, յետին կը վազէր,
 Արծէլէն լզելէն մի աւուր ճանփայ գընըց,
 Ինքը խաւալը փչելէն կը գընըր,
 Օխչարը ետևուն արծելէն կէրթըր,
 Աղջիկը տունը տեղը մառըցաւ,
 Գնըց մենծ լեառան տակ հասաւ.
 Իրիկուն էղաւ մթնեցաւ, աղջիկը քնացաւ.
 Օխչարը գետինը փորեց, քովը պարկեցաւ,
 Աղջիկը տահա քնուկ էր,
 Օխչարն էալ նստաւ կորճայ.

Գէալը խոշոր խոտ բերանը առեր էր
 Գետինը սիւրիւմիշ ըլլելէն կուգար,
 Օխչարը օտօք զարկեց աղջկան,
 Աղջիկ արթըցաւ, օտաց վրայ կայնաւ,
 Գէալը փախաւ,
 Առաւօտնը աղջիկը էլաւ, օխչարին աղ տուաւ,
 Լեառան մատնիվեր տնկուաւ,
 Կէսը օ էլաւ՝ պաղ ջուրը տեսաւ,
 Զուրը թեթեւ ու բարակ էր,
 Վըլացուաւ, օխչարը ջրեց ու նստաւ,
 Հացը կերաւ, էլաւ կայնաւ,
 Լեառան արեցաթին թարաֆը հայեաւ,
 Հատ սիւրիւ, մագի (ոչխար) տեսաւ կարծ-
 ուին,
 Գուգան գէպի իղին (իւր կողմն),
 Խաւալը առաւ բերանը, փչեց.
 Անցոց մտոցը՝
 Հատ չէ էն մագիստանուց գայ տասը,
 Ինձի բօլ է,
 Բաշլայեց ինձէ փերտէն (կակուղ եղանա-
 կաւ) փչեց,
 Մագիստանը գետնէն գլխընին վերուցին,
 Գէպի արեպատըր (արեմուտը) հայան.

իրարու ետև շարուան.
 Հինգ հարիր մազի սարերէն թափուան.
 Կըյրուեցան, աղջկան քով եկան.
 Բոլորը առին, կայնան.
 Աղբրին բոլորը քարէ սալ էր.
 Աղջիկը աղը սալին վրայ կը ցանէր.
 Մէկ թարափէն խաւալը կը փչէր,
 Մագիստանը աղի ջրի կը կանչէր.
 Մագիստանը թափուան, աղը լլեցին.
 Մէկ թարափէն ջուրը խմեցին.
 Աղջիկը կենէ խաւալը բերանը դրաւ,
 Ինճէ փէրտէէն փչիլը առաւ.
 Լեառան եաննիւփեր օլրուաւ.
 Մագիստանը իրարու էտև շարուան,
 Աղջկան էտևը ընկան.
 Աղջիկը անցաւ Մուրատ գետին կեչուտը.
 Էլաւ հետիու լեառը.
 Հոն աղբիր մի կար, վրան նստաւ,
 Մի քիչ հանգչեցաւ.
 Ընդըուն սիւրիւ մի տեսաւ,
 Օ արեցըթուն արեպատքը եկաւ.
 Քիչ քիչ աղջկան մօտեցաւ,
 Խաւալը կենէ բերանը դրեց. բարսէն ժիր
 ժիր փչեց.

Էան մագիստան գլինին վերուցին հայան,
 Պոռալէն վրան եկան.
 Որը իրուր էտև շարուան եկան, խառուան,
 Որն էալ խրկացին, փախան.
 Աղջիկը խաւալը առաւ,
 — «Սգայ (այստեղից) էալ կորինք» ըսաւ,
 Էլաւ ճանփայ ընկաւ,
 Էրկու օր՝ էրկու գիշեր օ ընցաւ,
 Հարօղլու լեառը հասաւ,
 Ըգկայ էալ էլաւ,
 Մաստարու լեառն էալ ընցաւ,
 Եօթն օր՝ եօթն գիշեր օր ընցաւ.
 Բինկէօլու լեռան գլոխ հասաւ.
 Մուրատի ջրի ալին վրայ նստաւ.
 Հաց կերաւ, ջուր խմեց, հօն կեցաւ.
 Խաւալը կը փչէր.
 Կէլլըր նըճէզ ծաղիկ կը ժողվէր,
 Քոլոզին բոլորը կը շարէր,
 Մի ամիս ժամանակ օ կեցաւ,
 Իրան պապական օխչարը քոստաւ,
 Մաղերը թափեցաւ.
 Ըռութ կաշին էրեցաւ,
 Ըսըց—մորթիմ. միսը չուտուիր,

Հէր ուր օր կէրթում քովուս չի կ'ըրիր.
 Էլում լոքքընիմ,
 Տոմուրճուք ըլլի վախիմ:
 Բերըց ձգեց աղբրին աղը.
 Լոքքուց՝ զարկեց սիւրիւնն մէջը:
 Սիւրիւնն ամեկ տեղ մի ճաղպուան
 Ինքն էալ աղբրին աղը կը հայէր.
 Խաւալը բերնին դրէր, կը փչէր:
 Մագիստանը աղջկան կը հայէին
 Բոլորուն գէն չէին երթի:
 Քսանը չորս սահաթ ուրուշ միտք էրըց,
 Խաւալը չփչեց,
 Մագիստանը զատուան, հեռըցան:
 Գաւարը միտքը ընկաւ,
 Խաւալը կինէ բերնին դրաւ ու փչեց,
 Գաւարը գլխուն վրայ թոփեց (հաւաքեց)
 Հաեաւ թոփալ օխտարը միջուանը չէր,
 Հեռըցաւ, խաւալի միջուն կը կանչէր:
 — «Կէյիկ, կէյիկ, կէյիկ,
 Վեր տեղ ես նը կ'իցի:
 Կէյիկ, կէյիկ, կէյիկ,
 Վեր տեղ ես նը կ'իցի:
 Օխտարը վաղեց էկաւ աղջկայ քով կայնաւ,

Էկաւ օ մի տարուայ ուլ՝ մաղերը փոխմուն՝
 Սե էր, կարմրեր մաղերը էկեր է,
 Լեռան օխտար դարձեր է՝
 Ամեն գիւղ աղջիկը (եղջիկը) քչեր է՝
 Թիք (ուղղահայեաց) էալ էլեր է.
 Գարձեր ծռուեր՝ յետին օլրուեր է:
 Վրու աղջիկը ընկնելու վրայ է.
 Աղջիկը մտածելու մէջ մնըց,
 — Էաս իմը չըլլիր՝ ըսըց,
 Էլաւ աղջիկընուն քերթերը (յօդերը) համրեց,
 — Էաս իմ՝ օխտարը կըլլի ըսըց,
 Աղբրին մէջ լոքքաւ, սաղցաւ,
 Էրկու օր էտե աղջիկը դժար հիւնդցաւ,
 Վրան եարա թափեցաւ, պառկաւ,
 Էլաւ գնըց էան աղբիւր լոքքաւ.
 Եարան սըպ սաղ էղաւ,
 Էլաւ օտաց վրայ կայնաւ՝
 Ըսըց—ըս էրկու օրը չիք փչէր:
 Ճաշուայ շոգուն խաւալը առաւ բերանը փչեց.
 Սիւրիւնն օ լսեց խաւալին ձէանը՝ թօփուան,

1. Այծի եղջիւրներն եղնիկի եղջիւրներու նման ետեւ
 կեռած էին:

Մաղիստանը սե եին, լոբցոցնը փոխուան՝
 Քուլլին էալ ճերմըկան,
 —Ըսի լաւ եղաւ, ըսըց, տիրանը չեն ճանչնար,
 Իմ մինէ առնէր էրթը:

Բ.

Աղջիկ հայեաւ դիմացուն՝
 Սիւրիւ մի գէպ իզինը էկաւ,
 Սիւրիւին տէրն էալ ետեանց էկաւ
 Աղջիկն օ տեսաւ գլխուն խելքն գնըց.
 Ըսըց իրան իրան, —«ըս ինչ բան է,
 Լաթերուն օ կը հայիս, տղայ է.
 Էրեսին կը հայիս, աղջիկ է:
 —Բարեւ քեզ, ըսըց, հովիկ.
 —Աստուծոյ բարին, չոպան,
 Աղբար, վեր տեղաց էս, ըսըց տղան.
 —Ես էալ չիմ գիտէր, ըսըց աղջիկը,
 —Անունդ ի՞նչ է, ըսըց տղան.
 —Սամէլ հովիկ է, ըսըց աղջիկը:

1. Մինչեւ էն վախտը մարդ չէր գիտէր թը վեր
 մըն է դրախտէն էլած ջրի ակը, Սամէլ հովիկն օ տըքուց,
 նոր իմաց էղան:

—Քու անունդ ի՞նչ է, ըսըց Սամէլ հովիկ.
 —Հութութիկ Մութութիկ է.
 Ես Հութութիկ մարդու մինէ խէր չեմ տեսեր,
 —Սամէլ հովիկ, ըսըց տղան, քեզի վե՛վ իզին
 տուեց օ առեր էաս լեառը բերիր,
 —Հութութիկ Մութութիկ, լեառան էալ դո-
 րու կինես:

—Կենիմ դորու, հըպի՞,
 —Բանի՞ հաղար օխչար ունիս օ դորու կենիս,
 Թող իմն էալ՝ քումն էալ արծին,
 —Հինգ հաղար սիւրիւ ունիմ,
 Տղէն քովէն հայեաւ, տեսաւ Սամէլ հովիկը,
 Միտքը փոխեց, ըսըց—տեսնըմ էաս աղջիկ
 տի ըլի
 Ձեառքը նետեց շնին, օ բռնէր էրեսը պագնէր,
 Մըճան ընկաւ սիւրիւին մէջ.
 —Հութութիկ, սիւրիւդ սիւրիւյիս խառ-
 նուաւ:

Գնացին հեմ՝ ըստին՝ հեմ՝ ընդին ընկան,
 Զատել չկըցան.
 Սամէլ հովիկ ուղէր, խաւալով կը դատէր,
 Գնըց կիսուն կիսեց, առաւ մէ եան տարաւ,
 Տղան փոշովնաւ, —Սամէլ հովիկ, ըսըց,
 Թող գան, մէկ տեղ մնան, մէկ տեղ կարծինք:

— Դու լեառը ղորու կինես,

Մէկ տեղ արծինք կըսես.

Ես չիմ խառնէր, քու հետ արծէր:

— Ես եարանկութին (կատակ) էրի:

Կը խնդրուիմ՝ քինէ, արի՝ մէկ տեղ արծինք,

Իրարու հետ հաց ուտինք:

Սիւրիւս տանը սէապեցին. իրարու խառնեցին:

Ճաշուայ շոգուն սիւրիւն եաթաղը տարին.

Իրանք էալ աղբերին վրայ նստան, հաց կերան:

Ըսըց Հութութիկ Մութութիկ.

— Դուն հոս կեցիր, Սամէլ հովիկ.

Մեր տուն մօտ է,

Լուսուն միգի հաց պէտք է.

Հութութիկը պղտի էշ մ'ունէր,

Խուրճինը նետեց վրան գընըց տունը,

— Ավա, (մայր) ըսըց, հաց դիր կոյնոցին մէջ
որ առնեմ էրթամ:

— Դուն հէջ գալած չունէիր,

Ի՞նչուր եղաւ օր սիւրիւն սէապեցիր,

Ամեն օր ես կը բերէի հացը.

Հութութիկ, վրէ կայ սիւրիւն քովը:

— Ավա, ընկեր մի գտայ տասուերկու տարուայ
աղկէկ տղայ մի է.

Իանուր սիւրիւն շատ է քան իղիմը.

Խառներիք իրուր օր էտե օրթըլսէն տի կիսիք.

Մէարը տապալ մի հաւկիթ էփեց.

Վրան մերղը ցանեց, խուրճինը դրեց.

Հութութիկ առաւ գընըց,

Սամէլ հովկան հետ կերան:

Օր մի էրկօր ընցաւ, իրուր հետ սերպաստ
էղան,

Նստան պաշլայեցին լախրտու,

Իրարու վրայ տաքցան.

Սիւրուն մոլմուն գընըց,

Հութութիկ Սամէլ հովկան ըսըց.

— Էադ ի՞նչ ծակ փէատ է,

Եախադ իվէար զարկմուն է:

Իսիմ, մէջը ծակ փէատ մընէ:

Աղբրին մինէ դաւարը էրկու սահաթ՝ հեռը-
ցան

Սամէլ հովիկ ըսըց—էրթը աղբրին վրան.

Հութութիկ ըսըց—դաւարը տարտղնան,

Էրթը աղբրին վրայ ի՞նչ էնիք, էլլը թոփիք,

Հութութիկ գընըց օ թոփէր,

Սամէլ հովիկ գընըց աղբրին վրան,

Խաւալը ջուրը թաղթեց,

Բերնին գրեց, փչեց՝

Մագիստանը խաւալի ձէանը լսեցին,
Թօփուան գլխուն վրան.
Էկաւ ձորի միջուն արծողը, աղբրէն շատ հե-
ռու ըլլողը.¹
Փշի մէջուն պլուողը, քարի մէջուն էղողը,
Քարի ու ծառի շուքը պարկողը,
Հուծուծիկ զարմանք մընը,
— Ես իրեք սահաթուն չեմ կրնր թօփէր ըսաւ,
Էաս ինչպէս էրաւ օր թօփուան, էկան,
Աղբրի ջուրը խմեցին պարկան,
Հոսի քառասունը մէկ աղբրի կար
Ըն մէկն էր օ դրախաէն կելլը.
Հուծուծիկը նշան կինէր,
Առատուն կը տեսնէ նշանը կորիւ է,
Հուծուծիկ մէկ օր մի քարաղունիկ զսրկէց՝

1, Աշխարհի վերայ ոչխար չկար, կասէ Մինաս աղ-
բար, իսահակի համար ոչխար մն որ կախունցաւ ծառէն,
որոյ երկու ուրորուն եղջիւրնիքու մէջ մտած կար խաւալը
(սրինգ), իսահակ առաւ, փշեց, որոյ քաղցր ծայնը դրախտի
մէջ գտնուած ոչխարներն երբ լսեցին, լացին, որով ոչխար-
ներն չորս աչք ունէին, երկուքն լալով փճացան եւ հետեւելով
սրինգի ծայնին՝ դրախտէն դուրս եկան, տարածուեցան Բին-
կէօնի լեռներու վերայ, ուստի եւ աշխարհ:

Սամէլ հովիկ ձեռքէն առաւ, դէն զրեց,
Կրակ վառեց օ տի էփեր.
Յախաւելէն մի չպուխ կըյրեց,
Բերըց օ շիշը զարնէ էփէ,
Հայեաւ քարաղունիկը չլպախ կօլրաի
Գնաց օ բռնէ, թռաւ,
Ըսըց հիմայ Հուծուծիկ կուգայ
Ես Բնգուր աւզըցնեմ,
Հուծուծիկ էկաւ քեպպալը ուղեց.
— Ջարկած ալըդ վլացի թռաւ, գնըց,
— Զիմ հաւատար, դու իս կերեր, ըսըց,
— Ավ (որս) չկայ, սիւրիւյին մէջ լիքէն
Մէմէալ զարկ, առ ու էկոյ,
Ամեն օր տէր տէր քաթայ կուտէ,
— Ինչո՞ւ չուտէ, էշը խառնէ էառջիդ,
Պոչը բռնէ, կճելով գնա, տէյնէկով զարկ,
Հուծուծիկ գնըց, մի տէյնէկ նետեց
Չորս հատ զարկեց,
Առաւ էկաւ, — առ էփէ, ըսաւ,
Չորսն էալ վլաց, մէկ մէկ նետեց Հուծուծիկան
— Ես մէկը կերայ, դու չորսը կեր, ըսըց,
Վեր մին նետեց, թռան գցին,
Խաւալը առաւ, լեռան գլոխը էկաւ,

Պաղպաղ հովը էրեսին դարկաւ,
Անուշ ծաղկըներուն հոտը առաւ:
Հայեալ լաւ լաւ ծաղկները բացուէր էին,
Չորս կողմը բռնէր էին,
Մենեմէն մի թարաւը ծաղկած էր,
Չոպան դէօշէկին գետինը ընկած էր,
Մի թարաւը նարվիզ չիչէկին ճերմկած էր.
Մի թարաւը անուշ նրճէզ կար.
Հեռուն հազար չեշիտ ծաղիկներ կար,
Իան մէկէալ օր շոքը տահա զօրեց,
Հուլթուլթիկ—տանըք գեղի մօտը աղբիւրը,
ըսըց:

Առին գցին՝ ետթաղ էրին,
Շքոքի (վայրենի տանձ) ծառին տակ նստան,
Հուլթուլթիկը ըսըց աղջկան,
—Սամէլ հովիկ, մեր տունն մօտիկ է.
Էրթըք, հաց ուտիք ու գաք.
—Մեր խուզիստանը կը գողնան, չիմ գար,
Գուն գնա, ինչ օ հազը կայ, առ էկո՛ւ,
Հուլթուլթիկ տուն գընըց,
Մէարն ըսըց.
—«Բերէիր հետդ Սամէլ հովիկը, տեսնայաք,
—Ախ, ախ, ախ, չեկաւ:

—Որդի, ինչու ներսէն «ախ ախ» կ'ինիս:
—Ախ, Սամէլ հովիկ աղջիկ է:
—Չէ, տղաս, աղջիկը հովիկ կըլլի.
—Ախ, ախ, ախ, Սամէլ հովիկ իլլէհի քի
աղջիկ է:
—Բերէիր, դէմն էլլալուն քիմին կը ճանչնայի.
—Ախ, շատ աղկէկ է, էնանկ աղկէկ է.
Օ աշխրքին մէջ չգտնուիր,
Տղաս, էադոր զոլային գիտեմ,
Հիմայ փիլաւ մը կեփեմ,
Փիլաւը էփեց մէարը, լցեց սթըլին մէջ,
Շերեփ մի մրճան, շերեփ մի ալմաստ լեցոց
մէջը.
—Հուլթուլթիկ, ըսըց, կը տանէք նստէք կու-
տէք.
Էկր Սամէլ հովիկ մերձըներ ու ալմաստներ
ժողուեց, աղջիկ է,
Չէ օր նետեց, տղայ է.
Հուլթուլթիկ առաւ փիլաւը էկաւ աղբրին վրան,
Նստան Սամէլ հովկան հետ կերան,
Սամէլ հովիկ, գըդալը զարկեց օ բերանը տի
տանէր,
Մի գդալին քսան քար կը թափէր,

40757
0101

—Հումթութիկ, ըսրց, Սամէլ Հոյիկ,
Ինչ փնթի մէար ունիս, օ սալթ քար
է էփեր,
Տաճա ինձի չըսիս թէ էրթը տուն,
Ըսրց զաղարին—էլիր սիւրիւն խառնէ,
Ամեկ գի մի հանէ,
Ձաղարը վաղեց, սիւրիւն խառնեց,
Ամեկ գի մի հանեց,
Աղջիկնը ըսաւ,
—Հումթութիկ, գեալը սիւրիւն մէջ ընկաւ,
Հումթութիկ վաղեց,
Սամէլ Հոյիկ ալմաստ քարերն ու մերճնները
Ժողուեց,
Ինքն էալ սրթըլը (փոքր պղնձէ աման) առաւ,
վաղեց,
—Էադ ինչ տի ըլլի՝ ի՞նչ է,
Հումթութիկ, գեալ է, դը չէ արջ է,
—Սամէլ Հոյիկ, գեալ, արջ ըլլիլը չգիտցայ,
Նէա փորսուխ, նէա սամսար ըլլիլը գիտցայ,
Աջիցս մի էրեաց, խայսկ էղաւ,
Խոտերուն մէջ կորաւ,
Սիւրիւն զարկին եայլախնու, բարսը տեղ մի
նստան,
Կանաչ կակարչ եայլախին հայեան,

Պ.

Օլրուաւ մէկէալ օրը կինէ զօրեց շօքը.
Էկան աղբրին վրան.
Ջուր խմեցին, հաց կերան պարկան,
Հումթութիկ էլաւ. կերթմ, հաց բերիմ ը-
սաւ,
Ըսրց Սամէլ Հոյիկ,
—Մէարդ մէթ կինիս (կը գոգես), Հումթութիկ.
Իրեկ փիլաւ մ'էր էփեր, պիթուն քար էր.
Աստուածդ օ կը սիրես.
Իրեկուան փիլաւէն չբերես,
Օր տի բերես հեչ մէրթը.
Հումթութիկ տուն էկաւ.
Մէարը ըսաւ.
—Հումթութիկ, օր ալուր կը յնիս, էադ ի՞նչ է.
Պէնկզդ կը հայիմ փոխուէր է,
—Ա՛յո, ալա, Սամէլ Հոյիկ աղջիկ է, օր աղ-
ջիկ,
—Հումթութիկ, էրեկ էան քարերերը օ ժող-
ուեր է,

Քու ըսածդ է, Սամէլ հովիկ աղջիկ է.
 —Ավա, կը ժողուէր կը նետէր,
 «Մէարդ փնթի է, կըսէր»:
 —Հուծուծիկ, ես չըսի՞ օ տղայ է:
 —Ախ, ավա, Սամէլ հովիկ աղջիկ է, օ աղջիկ,
 Ախ Սամէլ հովիկ, ախ Սամէլ հովիկ,
 Հուծուծիկայ հէարը երկու խաս պաղչա ունէր.
 Մէկը տան վեր դին՝ մէկէալը վէար դին էր,
 Մէկը կիւլի մէկը ծաղկի պաղչայ էր,
 Մէջը հոտուն ծաղիկներ լեցուն էր,
 Մէարը ըսըց—Հուծուծիկ, տղաս.
 Էդոր չարան կը գընըմ ես.
 Գընըց հինգ չէշիթ վարդ բերց.
 Էրկու թապախի մէջ լեցոց,
 Վրան երկու այլիս ձգեց ու Հուծուծիկայ
 ըսըց.
 —Հաց նօ կերաք՝ մէկը դու վրան կընստիս,
 Հուծուծիկ,
 Մէկն էալ թող նստի Սամէլ հովիկ,
 Օ Սամէլ հովիկ ըսըց «չիմ նստիր».
 Գու ըսա, «մէարս թէնպէ է էրեր»
 Մի սահաթ տի նստիք օր թէ,
 Սամը (խորշակ) չգայ՝ ձեզի զինէ»:

Սահաթ մ'օր թէ նստաք.
 Էրկուքդ էալ վրուն կելլաք,
 Սամէլ հովկան տկունը թէզ թոռներ է նը,
 աղջիկ է,
 Ձէ, էրկուքդ էալ մէկ թոռներ է, տղայ է,
 Հուծուծիկ հացը վարդը առաւ.
 Գընըց Սամէլ հովկայ հասաւ:
 Հացերնին կերան,
 Թապախնին շտկեցին, վրան նստան:
 Աղջիկը իմաց էղաւ օ իր տկունը չորցաւ.
 Չաղարին լեղուօքը ըսաւ.
 Չաղարը էան լըմանը ընկաւ սիւրիւին մէջ,
 Էան լըման ամէկը մէկ էան տարտղնեց.
 Ըսըց աղջիկ—գէալը սիւրիւին մէջն է ընկեր,
 Հուծուծիկ, իմ օտքս է թմրէր:
 Հուծուծիկը վաղեց,
 Սամէլ հովիկ թապախները փոխեց,
 Հուծուծիկ իմաց չեղաւ,
 Թապախն վրայ էկաւ նստաւ:
 Սամէլ հովիկ ըսաւ.
 —Հուծուծիկ, ինչ էր դաւարը իւրբմիշ (խըր-
 տել) էղաւ:
 —Դը իսիմ, Սամէլ հովիկ, ինչ է.

Մէկն օ փունգտայ, իւրքմիշ կըլին մէկը մէկին
մինէ,

—Ճուռս թմրաւ, էլլըք, ըսըց Սամել հովիկ,
Էկր դէրման էր նը է հերիք:

Հուժուժիկ հայեաւ, աղջկան տկուն պալարտ է.
Իրան տկունը չորցեր է.

Մէկէալ օրը մէարը կինէ տեսաւ.

Օ Հուժուժիկ շատ մաշուաւ

Ըսըց, —Հուժուժիկ, տղաս

Էադ ինչ է օր աւուր վրայ կանցնիս (մաշուիլ),

—Ա՛խ, ա՛վա, ես ինչ ըսիմ:

Սամել հովիկ աղջիկ է օ աղջիկ,

—Վարդ տարիր նը ի՞նդուր էղաւ:

—Իմ տկունը չորցեր՝ էանուր տկունը պա-
լարտ էր,

—Բօշ տեղը «ախ» մի քաշեր, Հուժուժիկ,

Տղայ է Սամէլ Հովիկ.

—Տղայ չէ, ա՛վա, իլլէհի աղջիկ է,

Ինդուր էալ աղկեկ աղջիկ է:

—Տղաս, քիզի բան մէալ ըսիմ,

Հետդ հաց կը գնիմ:

Հացը աղբրին վրայ չուտիք,

Չայի (դետ) վրայ կուտիք.

Կէլլըք խուզիստանը ջուրը կը թափէք,

Մէկ մէկ կը լոքցնէք:

Տկողնաք ջուրը կը մննաք

Ամեկը մէկ մէկ կը վըլաք.

Մէկդ շլոցը կը բռնէք,

Մէկդ կը լոքցնէք,

Օ տկողցաւ, ծծերուն, ծամերուն մինէ

իմաց կլլիս, տղայ է դը չէ աղջիկ է,

Հուժուժիկ գնըց, Սամէլ Հովկան ըսըց,

—Մէարս թենպէյ (պատուէր) էրեց,

«Խուզիստանը կեղտոտ ին, տի լոքցնէք»՝ ը-
սըց,

Աղջիկը գնըց մազերը քոքուն ըռութ էրեց
էկաւ,

Շապիկը վրուն չհանեց, ջուրը մտաւ.

—Շապիկդ հանէ, Սամէլ Հովիկ,

Ըսըց Հուժուժիկ.

—Չիմ հանիր, ջուրը պաղ է:

Խուզիստանը լուացին, էլան

Հալանին հագան:

Իմաց չեղաւ Հուժուժիկ,

Սամէլ Հովիկ տղայ է թէ աղջիկ,

Սալտ մարմինը տեսաւ, եղի պէս հալեցաւ:

Մէկէալ օր գնըց տուն նստաւ,
Ախ ան ան, ախ ան ան, երաւ.

Մէարն էալ Հուլիսիկայ հալը տեսաւ,
Նստաւ, լացաւ, ըսաւ, — Տղան, վայ, վայ,
վայ

Լիր մի եղբ հալեցաւ երեկուայ վրայ:

Ախ ամա, դուն իմ տեղը ըլլէիր,

Օսկորնիդ էալ կը մաշէիր,

Իմը լիր մէ հալեր, քուկը հինգ լիր կը հա-
լէր:

— Տղաս խուզիստանը լոբցուցիք,

Իմաց չեղար տղայ է դը աղջիկ,

— Շապիկը չհանեց, ամա,

Ըսըց «Չուրը պաղ է:

— Տղաս, քու խօսքդ է, Սամէլ Հովիկ աղջիկ է,

Հացը կառնէք կերթաք,

Ալմա գերէսին (խնձորաձոր) կիջնաք,

Սիւրիւն կը խառնէք չայիրը,

Դուք էալ կեւըք խնձորի ծառը,

Դուն կարմիր խնձորները կը նետիս,

— «Էաս ինչ փնթի է կըսիս».

Վանաչները կը ժողուիս,

«Ինչ աղիէկ է», կըսիս.

Տես, էան ինչ կինէ, քիզի ինչ դուր կըսէ,

Ինչդուր խնձոր կը ժողուէ, ինչդուր կը պէյէ:

Էան լման ալմա տերէսին գըցին,

Դաւարը ձորնը զարկին,

Իրանք էալ ծառներուն տակ էկան

Վէնտի կէլէն (ինքն իրան աճող) խնձորնուն
վրան էլան.

Հուլիսիկ կարմիր խնձորնին ժողուեց, նե-
տեց,

Տղան աչից տկուն կը հայեր,

Օ Սամէլ Հովիկ դողտուկ կը ժողուէր,

Վինէ իմաց չեղաւ, — ըս տե բան մի կայ, ըսաւ.

— Սամէլ Հովիկ, ըսըց, Հուլիսիկ, արի
համրինք.

— Հարիր հատ է, ըսըց Սամէլ Հովիկ, ինչ
համրինք.

— Արի հայինք, ո՞րին աղիէկ է.

— Էրկուն էալ մէկ է, հայէ:

Հուլիսիկ հայեաւ օ կանանչ է,

Ինչ օ երեսը շարուած է:

Տակն տի հայեր, Մրճան կիրիւլթի հանեց,

Էան լման դաւարը խառնեց.

Հուլիսիկ — սգա էալ բան մի չեղաւ ըսըց,

Կինէ մտածոց մէջ մընըց,
 Մէկալ օրը ավլա հացի գնըց,
 Մէարը ավլա Հուծուծիկայ հարցոց,
 — Իմաց չեղա՞ր, Հուծուծիկ,
 Աղջիկ է թէ տղայ Սամէլ Հովիկ,
 — Ախ, ավա, աղջիկ է օ աղջիկ,
 — Աղջիկ է նը ի՞նդուր էրեց,
 Կարմիրնին դը չէ կանանչնին ժողուեց,
 — Ախ, ավա, աղջիկ է օ աղջիկ,
 — Կըսիս աղջիկ է, չըսիս ի՞նդուր էրեց,
 — Ինդուր էրեց,
 Ինձի հեչ ցունց չտուեց,
 Էտե հայեցի օ էրեսը կանանչ է,
 — Հուծուծիկ, էգուց չայը կերթըք,
 Հանուիք կը լոքնաք,
 Օ շապիքը չհանեց, դէն կը քաշես,
 Ծիծերը կը հայիս,
 Հուծուծիկ հացը տարաւ,
 Նստան, կերան, էլան.
 — 2այը մտնիք, Սամէլ Հովիկ, լոքնաք, ըսըց
 Հուծուծիկ.
 — Ես անդա նոր լոքցայ, ըսըց Սամէլ Հովիկ.
 Հուծուծիկ պաշլայեց «ախ» քաշիլը.

— Ինչո՞ւ «ախ» կը քաշես, ըսըց Սամէլ Հովիկ.
 — Բան չկայ, ըսըց Հուծուծիկ,
 Հուծուծիկ ավլա տուն գնըց,
 — Ավա, թէզ հաց տուր, ըսըց,
 Մէարը հայեց տղի էրեսին, վախեցաւ,
 — Էաս հէչ հալ չունիս ըսաւ.
 Տղաս, դուն կեցիր տուն, մէրթը մաքիստա-
 նուն,
 2արա չեղաւ, թէզ առաւ գնըց Հուծուծիկ.
 Տեսաւ ջուրը մտէր կը լոքնար Սամէլ Հովիկ.
 Հացը թէզ մի ձեռքէն նետեց,
 Լաթերը հանեց ինքն էալ վաղեց.
 Սամէլ Հովիկ Հուծուծիկայ տեսաւ,
 — Զաղար, էգի դարերնիս է ըսաւ,
 Քու տուն չքանդուի, Մրճան
 Սիւրուն ամէկ տեղ մի տար,
 Զաղար օիւղիւմիշ (սլացաւ) էղաւ,
 Դաւարը կիսեց ամէկը մի եան տարաւ.
 Սամէլ Հովիկ թէզ մի հագաւ,
 Օխչրին մէջ հասաւ,
 — Քու տուն չքանդուի, Հուծուծիկ, ի՞նչ էս
 կեցեր,
 Գէալը օխչարնը է տարեր.

Թէզ հագուէ՛, էտեուն վազէ՛,
Հիմայ տանի կուտէ՛,
Հուծուծիկ՝ ախ ախը՝ աւելցուց՛,
Մտօքը անցոց՛, «Հըպի ես ինչ էնիմ՛,
Սամէլ Հովկայ սիրուն տի մեռնիմ»՝

Պ.

Եթմիշ բարա՛ յի կար Բինկեօլու էր՛,
Տարին էրկու հեղ կուգար մագիստանը կը
կնտէր՛,

Բուրդը տանէր՛, Եարպէքիւր կը ծախէր՛,
Փարան բերէր՛, Հուծուծկայ կուտար՛,
Հուծուծիկ եօթը տարի փարան պէյից՛,
Սամէլ հովկայ հիսէն չտուեց՛.

Սամէլ հովիկ միտքը ծռեց՛,
Հուծուծկայ մինէ բաժնուիլ ուզեց՛,

— Գնա, հաց թէզ առ էկո՛, ըսըց Սամէլ Հովիկ՛,
Էաս օր պաղար է՛, ես կերթմ՝ պաղարը՛,

1. Բինկեօլու անմահական ջուրն խմած էր եւ 270 տարի ապրած էր:

Էաս օր չորեքշաբթի է՛, պաղար կայ՛,
Էրթըմ տեսնըմ՝ պաղարին ինչ կայ՛,
Սամէլ Հովիկ թէզ գնըց պաղար՛,
Մէկ ջուխթ էրկըթէ չարոխ առաւ՛,
Քառսուն խալիպ սապոն առաւ՛,
Մէկ տէստէ ածըլի առաւ՛,
Մի օխա դժնիկի փշի ունդ առաւ՛,
Մի բարչ զէթուն եաղլի առաւ՛,
Էրկու հարիր փալուծ առաւ՛,
Պաղարէն մի մարդ էալ հետը բերաւ՛,
Էաս մարդը իրանց էրկրացի էր՛.
Էկաւ—բարե քիզի՛, ըսըց, Հուծուծիկ.
— Աստըծու բարին քիզի Սամէլ Հովիկ.
— Էաս ինչ մարդ է՛.
— Պապս ճանփեր. սիւրիւին կէսը կուզէ՛.
«Մեք ցամաք իք» կըսէ.
Էկո՛, Հուծուծիկ՛, սիւրուն կիսիք՛,
— 2իմ կիսէր՛, ըսըց Հուծուծիկ.
— 2իս կիսէր՛ նը սիւրիւն թող մնայ՛, ես կերթմ՛.
— 2է, չէ, Սամէլ Հովիկ,
Եօթ տարի է իրուր հետ կը նստիք կայնիք.
Սիւրուն քուլլին թող տանին՛,
Մենք իրուր հետ մընըք՛,

Սիրիւին կէսը կիսեց աղջիկը,
 Խառնեց էան մարդու առաջ ճանփեց,
 Իրանք մի ամիս էրկու ամիս մնացին:
 Մի օր՝ Հուլիսիկ, ըսըց—Սամել Հովիկ,
 Եկ՛ո՛ երթըք աղբորին վրայ նստիք,
 Հուլիսիկ ան ան էրաւ, քնաւ:
 Սամել Հովիկ մի սահաթ դարուն մինէ հե-
 ուրցաւ,

Բերնին դրեց խաւալը,
 Պաշլայեց մաքիստանուն կանչիլը.
 Մաքիստանը խաւալին անուշ ձէանը լսեցին,
 Գլխրնին գետնէն կըյրեցին,
 Իրարու էտե շարուան
 Պօռալէն էկան՝
 Սամել Հովկայ մօտ ժողուան.
 Սամել Հովիկ էաս լեռնտանը աղ ու հաց էր
 կերեր,

Էրթալու էր, էշխով կը փշէր,
 Օ լեռ ու լէանջ ժաժ էր էլեր,
 Քար, ձոր, գէալ, արջ էլած ին,
 Խաւալի ձէանին թամաշա կենին.
 Քարերն կը գլտրտէին,
 Խաւալի ձէանին կուգային.

Պաշլայեց աղջիկը խաւալի ձէանը բարսըցնել.
 Վազուն ջուրը կայնաւ, վէարդին չորցաւ:
 Տղան աղբորին վրայ խաւալին ձէանը կը լսէր,
 Նստած տեղը պաղած մնացեր կուլար.
 Այլա աղջկան էշխէն պարկաւ՝
 Քունը տալմիշ էղաւ:
 Սամել Հովիկ խաւալը դարկեց մէջքը՝
 Խուրճինը նետեց փեշը՝ էլաւ բարս սըրթը.
 Հայեց օ տղան թմպրմուն է՝
 Ըսըց.—աղ ու հաց իք կերեր ըս եօթ տարի,
 Արթնցնեմ՝ Հուլիսիկան՝ մեղք է:
 Պաշլայեց խաւալի միջով ձէան տալը՝
 Հուլիսիկայ կանչիլը.
 —«Մընըս բարի Հուլիսիկ, ջան Հուլիսի-
 թիկ»
 «Մընըս բարի Հուլիսիկ, ջան, Հուլիսիկ»
 «Եօթ տարի է իմ աղջիկ ըլլիլը չգիտցար»
 «Ես քու մինէ ինչ տի հասկնամ»
 Տղան արթըցաւ հայեաւ՝
 Օ աղջիկնը լեռնոն գլոխ հասաւ.
 —Ափուցս ինդուր տի փրթիս, ըսաւ.
 Էլաւ վաղեց էտեէն՝
 Հա՛ էրաւ օ աղջկան տի հասնէր

Առնէր ետ դարձնէր:

Ըսաւ Սամել Հովիկ,

— Իմ մինէ վաղ չգար Հովթուծիկ,

Հազկօ լեառը օ հլաւ, աղջիկը հեռըցաւ՝

— Մի գար, Հովթուծիկ, Մովթուծիկ,

Լեառան գլխու օխչարը վէար էրէ,

Միւնքիւն է, տղան տնկուաւ եօխուշը,

Աղջիկը փախաւ. հազկօ արշուն մի մընըց օ
բռնէ.

— »Իմ ափուցս ո՛ր տի փախիս,

Ըսըց Հովթուծիկ, օ փրթիս:

Աղջկայ չարան կըյրաւ գփնկի հունգը թափեց,

Լեառ ու լեանջ գփնկի փուշ կըյրուուաւ:

Աղջիկը խելի հեռըցաւ,

Տղէն էալ փշերու միջուն հա խալըսելու եղաւ,
Կինէ մօտեցաւ.

Աղջիկ սապոնը նետեց, լեառու լեանջ սապոն
կըյրաւ.

Տղէն հերքի օտքը կը նետեր.

Չէր կրնր առաջ էրթի:

Սապոնէն խրլըսաւ. կինէ մօտեցաւ:

Աղջիկը փախուծ ցգեց.

Գետինը օրման կըյրուաւ:

Տղան օրմանէն խրլըսաւ աղջկան մօտեցաւ.

Աղջիկ ածիլեստանը թափեց.

Աշխարք ածիլի կըյրուաւ.

Տղի օտնէրը կըյրեց:

Տղան ինչուկ ածիլիստանուն խրլըսաւ.

Աղջկան մօտեցաւ,

Աղջիկ պաճը | ձգեց պիթուն աշխար պաճ
դարձաւ:

Տղան օ կոխրտեց կսկիծը ճիկերը կը զիններ:

Աղջիկը իրա հողը Մալաթիա ընկաւ:

Աղջիկը հայեաւ օ չկրնրը խալըսիլ լեցոց ջուրը,

Եղաւ Մալաթիոյ մեծ չայը:

Տղան ընկաւ լողը

Հազկօր տղան էկաւ ջրին քնարը (եզրը).

Աղջիկը մտաւ իրա տունը. տղու աչիցը կորաւ.

Տղան շուարաւ կայնաւ.

Չըգիտէր վեր մի թարաւը էրթայ. մի չարայ
գտնայ.

Վէար առաւ քօլողը,

Չեառքը բացեց դէպի էրկինքը,

— Կը խնդրուիմ, հայր երկնաւոր, ինձիս,

Սիրուն ճնճուղ մի ինիս.

1. Կարմիր աղաւնդ:

Թռնիմ էրթամ: Էնոնց դեօրթին (բակի ծածք)
 պատին վերայ էջնամ:
 Աստուած ձեանը լսեց. ճնճուղ մի էրեց.
 Թե տուեց, թուաւ գընըց.
 Էնոնց դեօրթի պատին վրայ էջաւ:
 Աղջիկը գընըց տուն, լաթերը փոխեց, նստաւ.
 —Քըրուըտիք, ծարաւ էմ ըսաւ:
 Էրկու քօրն էալ էլան գցին ջրի,
 Տեսան դեօրթին պատին վրայ ճնճուղ մի կայ.
 Էանանկ աղկեկ ճնճուղ աշխարքը չըկայ.
 Կը կարկնչէ պիւլպիւլի պէս,
 Ամեն ըռանկը (գոյն) վրան կայ.
 Աղջիկներ կեցան թամաշայ,
 Ճնճուղը պաշլայեց խօսալը,
 Խօսալ խօսալ թները թափտալը.
 Մէկ քօրը ջուրը տուեց.
 —Էաս ջուրը շատ տաք է, ըսըց:
 —Բին կեօլու պաղ ջուրը սորվերես
 Էաս ջուրը կը խմես:
 Մէկէալ քուրն էկաւ, քրոջ ըսաւ.
 —Դէօրդի պատի վրայ ճնճուղ մի էկեր է,
 Էանանկ աղկեկ է, օ, աշխրքի մէջ չկայ,
 —Դու գցէք տեսէք օ չէք տեսեր:

Բինկեօլու վրայ ես շատ եմ տեսեր,
 Էան գնըց մէկէալ քօրը էկաւ.
 —Աստուածդ օ կը սիրես, էլի հայէ ինգուր
 ճնճուղ է:
 Սամէլ Հոփիկ օ դուս էլաւ,
 Ճնճուղը թուաւ թեւէն բռնեց,
 Կռնակը նետեց, առաւ գընըց,
 Քուրուըտանքը էտեւունն պոռացին,
 —Քուրոկ, եօթ տարի ըդ տղի հետ չըրուցիս,
 Լալ էղաւ, եօթ տարի չըրուցեց,
 Հուլթուլկայ մէարը տեսաւ, ըսաւ.
 —Ըսի Սամէլ Հոփիկ չէ, եաղլիշիս բերեր:
 —Ավա, ըսոր չարան դու տի գտնիս, ըսըց
 Հուլթուլիկ,
 Մեծ զատկին իրեք հատ հաւկիթ էփեց,
 Կարմիր, դեղին, կանանչ ներկեց, տղոց զրկեց.
 Տղաք իրուր խառուան, պաշլայեցին կռիւը.
 Հուլթուլիկ դռան էտեւունն մօտիկ կինէր,
 Տղոց մէարը հերսոտաւ, ըսըց.
 —Չեր մաման օ լաւ ըլլէր,
 Մէկ չէշիտ հաւկիթ կը բերէր:
 Հուլթուլիկ լսեց, վազեց,
 Ըս եօթը տարի է, իմ մուրաղը ինչո՞ւ իմ
 փորը թողիր, Հոփիկ,

— Դու քուրուրտոցս եօթ տարուայ մուրազը
 փորը թողիր,
 Էանոր համար պարանպար տի ըլլիր.
 Հէարս մէներ մէարս պառապ է,
 Քուրուրտանքս անտէր ին,
 Պէյիս'նը քեզի հետ կը պսակուիմ:
 Հուծութիկ Սամէլ Հովկայ մէարը քուրուր-
 տունքը առաւ էկաւ,
 Բինկեօլայ 1 գեղին մէջ կարգեց,
 Կանչեց Արակայ Գրիգոր 'նարեկացին,
 Էկան Հուծութիկն ու Սամէլ Հովիկ առօք
 փառօք պսակեցին:
 Սամէլ Հովիկ մի թոփալ օխչարով Բինկեօլ
 էլաւ,
 Եօթ տարուն եօթ հազար մագու տէր էղաւ:

Վ Ե Ր Զ:

1. Բինկեօլ տուն մի կայ որ Մալաթեցոնց տուն
 կասուի:

Աղկէկ — Շատ գեղեցիկ.
 Աղջիք — Նղջիք.
 Մօրգիւ — Չանծրանաւ.
 Այլի — Թաշկինակ.
 Անցնիւ — Հիւծի, մաշուի.
 Ավա — Մայր.
 Ավդ — Որդ.
 Արեւցաթ — Արեւմուտք.
 Բաբար — Հօր եւ հօրեղծօր կասն որպէս արօ եւ
 ալիծայ.
 Բաշլայեց — Սկսեց.
 Բէալա — Փորձանք.
 Բինկեօլ — Բիրտակն.
 Բօլ — Բաւական եւ առատ.
 Բօշ — Դատարկ.
 Գէալ — Գայլ. ամեն ... տառից յետոյ j եկող միա-
 վանկ բառերն եւ կը լինի.
 Գննըմ — Գտնեմ.
 Դաւար — Ոչխարաց հօտ.
 Դէյնէկ Բիր, ծեռաց փայտ հովուի եւ ծանապարհորդի.
 Դէն — Այն կողմ.
 Դէրման — Դարման.
 Դէրդ — Հոգ.
 Ծաթախ — Ոչխարի պարկելու, հանգստանալու տեղ.
 Ծախա — Օձիք.
 Ծայլառ — Սար, հովիտ.
 Խաննիվեր — Կողմ իվեր.
 Ծարա — Վէրք.
 Ծարանկութին — Կատակ.
 Զաղար — Շան փոքրիկ տեսակը.
 Զարկմուն — Զարկուած. (ուն վերջաւորութիւն ունե-
 ցող բառերն շատ անգամ ած կը վերջանան, եր-
 բեմն եւս բացառականի նշանակութիւն ունին).
 Զինէ — Զարնէ.
 Զհար — Արդեօք.
 Զօրեց — Սաստկանալ, քոնանալ.

Լոկ դար — Վերջին ճշնամամ.
 Իզին — Իւր կողմ.
 Իւահիքի — Անհրամշտ.
 Ի՞նչուր — Որպէս.
 Ինձէ փերտէէն — Մեղմ եղանակաւ.
 Իսիմ — Ես ի՞նչ գիտեմ.
 Իւրքմիշ — Խորշիւ.
 Լախրտու — Խօսակցութիւն.
 Լօքցնել — Լուալ.
 Խայալ — Կորուստ.
 Խաս — Շատ լաւ.
 Խաւալ — Սրինգ.
 Խուզիստան — Գառներ.
 Խուրճին — Երկու աչք ունեցող փոքր պարկ շմբոց.
 Խրկալ — Խորշիւ.
 Էաս, էադ, էան — Այս, այդ, այն.
 Էլէրին — Այլոց.
 Ըզկայ, ըսգայ — Այդ, այս տեղէ.
 Ընդըուն, ըսդըուն — Այս՝ այն կողմէ.
 Ըռութ — Մերկ, անհետ.
 Ըսդին, ընդին — Այս այն կողմ.
 Ըսի, ըդի, ընի — Զայս, զայդ, զայն.
 Թապալ — Սկուտեղ.
 Թարաւ — կողմ.
 Թեզ — Ծուռ.
 Թեթեւ չուր — Փոքր գետ.
 Թեմակն — Պատուէր.
 Թիք — Ուղղահայեաց.
 Թօփալ — Կաղ.
 Թօփեց — Հաւաքեց.
 Ժիր — Աժխոյժ.
 Կեչուտ — Անցք.
 Կժիւ — Կեռիւ.
 Կոյնոց — Գոգնոց.
 Հազր — Պատրաստ.
 Հազկօ — Հազիւ թէ.

Հալ — Վիճակը.
 Հայաւ — Հայեցաւ, նայեցաւ.
 Հեմ — Թէ.
 Հերուր — Ուր եւ.
 Հըպի — Ապա.
 Չէան — Չայն.
 Դօլային — Կիւրիւն.
 Դօրու — Իրեան յատուկ եղած մարգագետինը կը պահպանէ, որ այլք չարածեցնեն:
 Ժաղալուիւ — Իրարմէ բաժանուիւ, տարածուիւ.
 Ժգմա — Կարմիր կօշիկ.
 Ժուռ — Ազդը.
 Մագի — Ոչխար.
 Մառնալ — Մոռանալ.
 Մատնիվեր — Կող կամ ողն ի վեր.
 Մէթ — Գոգնատ.
 Մէնէմէ — Մանիշակ.
 Մէշէ — Անտառ.
 Միշուն Միշէն.
 Մրժան — Մարգարիտ.
 Յետի սողը — Վերջիվերջոյ.
 Նէա — Ոչ.
 Նրճէզ — Նարկիզ.
 Շնին — Վիզ.
 Շքօքի — Վայրի փշոտ տանձենի.
 Չայ — Գետ.
 Չայիրը — Մարգագետին.
 Չարէն — Հնարը.
 Չարոխ — Տրեխ.
 Չէշիթ — Տեսակ.
 Պալարտ — Դալար.
 Պաղչա — Պարտէզ.
 Պաշայեցին — Սկսեցին.
 Պենկզը — Գոյնը.
 Պիթուն — Ամբողջովն.
 Ջանթան — Մախաղը.
 Սահաթ — Ժամ.

Սամ — Խորքակ

Սամսար — Կուզ,

Սէաակցին — Արծակեցին, Թոյլտուն

Սերպաստ Եղան — Համարձակութեան

Սըպսադ — Բոլորովին առողջ.

Սըթլ — Փոքրիկ պղծեայ կթոց

Սիւրիւմբշ — Տափել եւ քսուելով գնալ

Սիւրիւ — Հօտ.

Վեմ — Ո՞վ.

Վերդին, վէարդին — Վերի վայրի կողմ.

Տահա — Այլ եւ.

Տարտղնան — Բաժանութեան հեռացան.

Տի — Պիտի.

Տկլոգնալ — Մերկանալ.

Տուշկուն — Ընկած՝ աղքատութեան մէջ կուրսուած.

Տօմուրժուկ — Յրտից փայտ կտրուել հիւանդանալ.

Փէյտայէցի — Հնարեցի.

Փնթի — Կեղտոտ, անհոգ.

Փորսուխ — Կարճ ոտներով, հաստ թաթերով գազան
մի է փոքր, գետինը կը փորէ, մէջը կը մտնէ.

Փոխմուն — Փոխուած.

Փօշովնալ — Զոջացալ.

Քերթնը — Յօդուածներ.

Քեշէ — Թաղիո՞ր նաեւ հովիւները թաղիքեայ վերար-
կու կառնեն ուսերուն վերայ.

Քիմին — Որը.

Քուլլին — Ամբողջն եւս.

Քօլոզ — Թաղիքեայ գլխարկ.

Քօքուն — Արմատէն.

Օլ տալ — Ման եկաւ, որոնեց.

Օխշար — Այծ.

Օր — Օր կըղորուի, երբ որ յարաբերականն է.

o կը դրուի երբ զի շաղկապն է.

Օրթանճայ — Միջնէկ.

Օրթուխէն — Մեջտեղէն.

11949

2013

